

Sygn. akt III AUa 927/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 listopada 2015 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bożena Grubba
Sędziowie:	SSA Małgorzata Gerszewska (spr.) SSA Maria Salańska - Szumakowicz
Protokolant:	sekr.sądowy Wioletta Blach

po rozpoznaniu w dniu 18 listopada 2015 r. w Gdańsku

sprawy W. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji W. Z.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 18 marca 2015 r., sygn. akt VII U 700/14

oddala apelację.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Bożena Grubba SSA Maria Salańska - Szumakowicz

Sygn. akt IIIAUa 927/15

UZASADNIENIE

Decyzją 17 lutego 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił ubezpieczonemu W. Z. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach z uwagi na niespełnienie warunków nabycia tego prawa, przewidzianych przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 poz. 1440 ze zm.). Z treści uzasadnienie decyzji wynika, że ubezpieczony nie spełnił warunku 15 lat zatrudnienia w warunkach szczególnych, bowiem nie przedłożył świadectw pracy za okresy zatrudnienia w warunkach szkodliwych, a brak tychże dokumentów również w aktach rentowych.

W odwołaniu od powyższej decyzji ubezpieczony W. Z. domagał się jej zmiany i przyznania mu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach. W uzasadnieniu odwołania wskazał, że

wyłącznie w okresie od 16 listopada 1989 r. do 7 lutego 1992 r. pracował w innym zawodzie, natomiast w pozostałej swojej karierze zawodowej pracował w charakterze zbrojarza – betoniarka. Ubezpieczony podał, że pracę wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracy, posiada odpowiednie wykształcenie oraz zdał wymagane egzaminy kwalifikacyjne w zawodzie zbrojarz- betoniarka. Na dzień 1 stycznia 1999 r. posiada wymagany okres 15 lat pracy w warunkach szczególnych. W załączeniu do odwołania, ubezpieczony przedłożył dokumenty dotyczące jego zatrudnienia.

W odpowiedzi z dnia 31 marca 2014 r. na odwołanie ubezpieczonego pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko i argumentację wyrażone w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z 18 marca 2015 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił odwołanie wskazując następujące motywy rozstrzygnięcia:

W. Z., urodzony (...) z zawodu zbrojarz - betoniarka, 3 lutego 2014 r. złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w G., wniosek o emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach. Ubezpieczony nie jest członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego, wymagany wiek 60 lat ukończył (...), na 1 stycznia 1999 r. legitymuje się okresem 25 lat, 9 miesięcy i 1 dnia okresów składkowych i nieskładkowych.

Wobec niewykazania wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach pozwany odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Wnioskodawca W. Z. pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy jako zbrojarz – betoniarka w okresach:

1/ od 15 września 1966 r. do 25 lutego 1969 r. oraz od 8 września 1970 r. do 27 lutego 1971 r. r. w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym;

2/ od 1 marca 1971 r. do 31 sierpnia 1975 r. w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym (po przekształceniu z (...) Przedsiębiorstwa Budowlanego) oraz jako brygadzysta zbrojarz - betoniarka. Wskazane Przedsiębiorstwo zajmowało się budownictwem mieszkaniowym, ubezpieczony zaś zajmował się przygotowywaniem zbrojenia dla potrzeb wykonywania konstrukcji budowlanych dla ekip budowlanych. We wskazanym zakładzie pracy, na stanowisku murarza – tynkarza pracował również R. B., który w pracy widywał skarżącego raz w tygodniu, gdyż pracowali w innych brygadach.

3/ od 15 września 1977 r. do 24 czerwca 1978 r. w (...) Przedsiębiorstwie Budowlano – (...). W tym czasie pracował na stanowisku zbrojarza – betoniarka M. W.. Wyżej wymienieni pracowali w tej samej brygadzie, tworząc zbrojenia, a następnie betonując na budowie.

4/ od 16 lutego 1981 r. do 30 czerwca 1983 r. w Zakładzie Budowlano – (...). W tym okresie w w/w zakładzie pracy na stanowisku kierowcy pracował również K. N., który widywał wykonującego pracę ubezpieczonego, około dwa - trzy razy w tygodniu.

5/ od 1 lipca 1983 r. do 31 marca 1984 r. w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) (aktualnie (...) S.A.) przy czym prace te (zbrojarz – betoniarka) wykonywał do 30 grudnia 1983 r. Od 31 grudnia 1983 r. do 31 marca 1984 r. był tymczasowo aresztowany i na skutek tego wygasł zawarty przez niego stosunek pracy.

6/ od 11 lutego 1987 r. do 10 listopada 1989 r. w Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w K.. W tym samym czasie na stanowisku zbrojarza – betoniarka pracował również J. J.. J. J. uzyskał prawo do wcześniejszej emerytury z uwagi na pracę w warunkach szczególnych – zbrojarza - betoniarka, jednak w świadectwie pracy wystawionym przez w/w zakład pracy, nie było wzmianki o wskazanym charakterze pracy.

7/ od 1 maja 1994 r. do 22 lipca 1994 r. w (...) Spółce Akcyjnej, zaś od 21 czerwca 1995 r. do 18 sierpnia 1995 r. w tej spółce pracował jako zbrojarz.

Następnie od 23 stycznia 1996 r. do 4 marca 1996 r. wnioskodawca zatrudniony był za granicą stale, w pełnym wymiarze czasu pracy w (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością Przedsiębiorstwo Budowlane i Usług (...) w T. (aktualnie (...) Spółka Akcyjna) na stanowisku zbrojarza i wykonywał czynności zbrojarskie stale i pełnym wymiarze czasu pracy.

Ubezpieczony od 1 września 1975 r. do 15 stycznia 1976 r. pracował w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) na stanowisku zbrojarza – instruktora, wykonując prace instruktora nauki zawodu. Bazując na doświadczeniu zawodowym nadzorował i przyuczał junaków do pracy w zawodzie zbrojarz – betoniarz. W tym okresie, w innej brygadzie, na stanowisku zbrojarza – betoniarza pracował H. D..

Od 16 stycznia 1976 r. do 14 września 1977 r. W. Z. zatrudniony był stale, w pełnym wymiarze czasu pracy w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K. na stanowisku instruktora nauki zawodu. W w/w zakładzie pracy w okresie zatrudnienia ubezpieczonego pracował na stanowisku zbrojarza – betoniarza J. B. (1), jednak świadczył on pracę w innej brygadzie. J. B. (1) uzyskał prawo do wcześniejszej emerytury z uwagi na pracę w szczególnych warunkach.

Sąd I instancji podkreślił, że wyłącznie w świadectwach pracy wystawionych przez (...) Sp. z o.o. Przedsiębiorstwo Budowlane i Usług (...) w T. oraz przez (...) S.A. zawarto wzmianki, że ubezpieczony wykonywał pracę w warunkach szczególnych.

Urząd Miejski w K. nie posiada akt osobowych ubezpieczonego z jego zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K.. Natomiast w aktach osobowych wnioskodawcy z okresu zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...), brak informacji, aby pracował w warunkach szczególnych.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentacji zgromadzonej w aktach niniejszej sprawy, aktach rentowych pozwanego organu oraz aktach osobowych ubezpieczonego ze spornych okresów, których prawdziwość i rzetelność nie była przez żadną ze stron kwestionowana. Sąd również nie znalazł podstaw do podważenia jej wiarygodności z urzędu.

Podstawę ustaleń stanu faktycznego stanowiły także zeznania świadków R. B., J. J., M. W. i K. N., bowiem jako osoby obce, nie zainteresowane wynikiem postępowania, a jednocześnie zatrudnione w spornych okresach w tym samym zakładzie pracy, w ocenie Sądu zasługiwały na walor wiarygodności. Zeznania przesłuchanych w sprawie świadków były jasne, spójne, uzupełniają się wzajemnie oraz korespondują ze sobą tworząc logiczną całość.

Sąd jedynie posiłkowo oparł się na zeznaniach H. D. oraz J. B. (1), uznając je za wiarygodne tylko w zakresie, w jakim korespondują z pozostałym zebraniem w sprawie materiałem dowodowym mając na uwadze fakt, że świadkowie ci co prawda pracowali wraz z ubezpieczonym - H. D. w (...) Przedsiębiorstwie Budowlane (...), zaś J. B. (1) w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K., jednakże wykonywali pracę w innych brygadach niż skarżący. Sąd podkreślił, że w świetle świadectwa pracy ubezpieczonego, z którego wynika zajmowanie przez niego stanowisko zbrojarza – instruktora, nie sposób uznać by również wykonywał czynności betoniarza, na co wskazywał w swych zeznaniach świadek H. D..

Również świadek J. B. (1) zeznając, że ubezpieczony wykonywał pracę zbrojarza – betoniarza, jednocześnie nie zaprzeczył, aby zajmował stanowisko instruktora nauki zawodu, pracując na budowach razem z podległymi uczniami przy przyuczeniu ich do zawodu, co czyni jego zeznania wiarygodnymi w kontekście świadectwa pracy ubezpieczonego wskazującego na taki charakter zatrudnienia.

Sąd uznał za wiarygodne zeznania ubezpieczonego jedynie częściowo - nie oparł się na zeznaniach w/w w zakresie, w którym wskazuje, że wykonywał prace zbrojarza – betoniarza, będąc zatrudnionym w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) na stanowisku zbrojarza – instruktora, oraz w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K. na stanowisku instruktora nauki zawodu. Powyższe nie zostało bowiem w sposób skuteczny wykazane, pozostaje w sprzeczności z materiałem dowodowym w postaci świadectw pracy z 15 stycznia 1976 r. oraz z 14 września 1977 r.

jak i zapisów w aktach osobowych. W świadectwie pracy pracodawca podał stanowisko instruktora nauki zawodu, a w świadectwie pracy z 15 stycznia 1976r. zbrojarza – instruktora. Odnosząc się do tego ostatniego świadectwa Sąd wskazał, że zapis o stanowiskach zbrojarz – instruktor znajduje odzwierciedlenie w angażach z akt osobowych ubezpieczonego. Wynika z nich, że wnioskodawca został skierowany na stanowisko instruktora zbrojarskiego od 1 września 1975 r. i na nim pracował do 8 stycznia 1976 r. a od 9 stycznia 1976 r. do 15 stycznia 1976 r. tj. do przejścia do (...) Przedsiębiorstwa Budownictwa (...) na zasadzie porozumienia między zakładami wobec braku wykwalifikowanej kadry koniecznej do szkolenia junaków w tym przedsiębiorstwie, korzystał z urlopu wypoczynkowego. Nadto analiza zapisów w angażach wskazuje również na zmianę zasad wynagradzania – z wynagrodzenia akordowego przewidzianego dla zbrojarzy na wynagrodzenie zasadnicze - według stawki godzinowej dniówkowej.

W świetle poczynionych ustaleń faktycznych Sąd I instancji uznał odwołanie skarżącego W. Z. za niezasadne. Wyniki przeprowadzonego postępowania dowodowego wykazały, że ubezpieczony nie legitymuje się wymaganym 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, co sprawia, iż stanowisko organu emerytalnego odmawiające wnioskodawcy prawa do wcześniejszej emerytury, jest słuszne.

Ogólne zasady nabywania prawa do emerytury dla ubezpieczonych urodzonych po 1948 r., wskazał dalej Sąd Okręgowy, zostały uregulowane w treści art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 poz. 1440 ze zm.), dalej: ustawa, zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, tj. spełniając łącznie następujące warunki:

- 1) legitymują się okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż: 65 lat dla mężczyzn, 60 lat dla kobiet,
- 2) mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej: 25 lat dla mężczyzn, 20 dla kobiet,
- 3) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa.

Aktem wykonawczym, do którego odsyła ustawa, jest rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Stosownie do treści § 4 tego rozporządzenia pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W wykazie A – prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego – stanowiącym załącznik do rozporządzenia w dziale V (w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych) pod pozycją 4 wskazano prace zbrojarskie i betoniarskie, zaś pod pozycją 4 ust. 1 wskazano pracę w charakterze zbrojarza, zaś pod pozycją 4 ust. 3 w charakterze betoniarza.

Stosownie do treści § 2 ust. 1 i 2 powołanego wyżej rozporządzenia okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Okresy pracy natomiast, o których mowa w ust. 1, stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy (§ 2 ust. 2).

Zgodnie z utartą praktyką i orzecznictwem w postępowaniu przed sądem okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przewidziane rozporządzeniem Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. (wskazany wyżej) mogą być ustalane także innymi środkami dowodowymi niż dowód z zaświadczenia z zakładu pracy (por. uchwała Sądu Najwyższego z 10 marca 1984 r., III UZP 6/84 oraz uchwała Sądu Najwyższego z 21 września 1984 r. III UZP 48/84), a więc wszelkimi dopuszczalnymi przez prawo środkami dowodowymi, szczególnie jeśli zapisy w świadectwach pracy, które stanowią oświadczenia wiedzy, są kwestionowane przez organ rentowy w postępowaniu wyjaśniającym.

Bezspornym jest, że ubezpieczony (...) osiągnął 60 rok życia, na dzień złożenia wniosku udokumentował okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze ponad 25 lat oraz nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego. Ustalenia wymagało jedynie, czy prace, które ubezpieczony wykonywał we wnioskowanych okresach zatrudnienia można uznać za prace w szczególnych warunkach. Ubezpieczony wskazywał bowiem, że przez cały okres zatrudnienia wykonywał wyłącznie prace zbrojarza – betoniarza.

Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie doprowadził Sąd Okręgowy do wniosku, że ubezpieczony nie wykazał 15 – to letniego stażu pracy w warunkach szczególnych. Wnioskodawca wykonywał pracę w szczególnych warunkach będąc zatrudnionym w: (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym, (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym, (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...), Zakładzie Budowlano – (...), (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) (6 miesięcy), Przedsiębiorstwie Budownictwa (...) w K., (...) S.A. oraz w (...) Spółce z o.o. Z przedłożonych przez ubezpieczonego świadectw pracy, tylko w świadectwie pracy z (...) S.A. oraz z (...) Spółce z o.o. zawarto informację, że w/w wykonywał pracę w warunkach szczególnych – zbrojarza oraz betoniarza. Natomiast pozostałe przedłożone przez skarżącego świadectwa pracy wzmianki takiej nie posiadają. W tychże świadectwach pracy wskazano, że ubezpieczony zajmował stanowiska zbrojarza bądź zbrojarza – betoniarza, a stanowiska te uwzględnione zostały w przedmiotowym wykazie prac w warunkach szczególnych zgodnie z cytowanym wyżej Rozporządzeniem Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Nadto, z zeznań świadków R. B., J. J., M. W. i K. N., bezspornie wynika, że ubezpieczony wykonywał prace zbrojarza – betoniarza, bądź zbrojarza. Również analiza przedłożonych akt osobowych ubezpieczonego, poza omówionymi wyżej wyjątkami, potwierdza zgodność stanowisk pracy zawartych w świadectwach pracy z zapisami w angażach, co w świetle wiarygodnych w tej części wyjaśnień ubezpieczonego oraz zeznań świadków pozwoliło Sądowi na poczynienie wiążących ustaleń co do zakresu czynności wykonywanych przez ubezpieczonego na stanowisku zbrojarz – betoniarz, zbrojarz.

Zarządzenia resortowe, podkreślił Sąd Okręgowy, nie stanowią co prawda źródeł powszechnie obowiązującego prawa, ale stanowią pomocnicze materiały źródłowe jako akty prawa niższego rzędu oraz dokumenty dotyczące konkretnych zakładów pracy, pozwalające na uszczegółowienie prac wymienionych w Rozporządzeniu. W powyższym zakresie wypowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniu z 22 marca 2012 r. (I UK 403/11), wskazując, że źródłem prawa do emerytury za pracę w szczególnych warunkach jest ustawa z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS i rozporządzenie z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Nie jest nim natomiast zarządzenie resortowe, jako że nie stanowi źródła prawa (art. 87 Konstytucji). Wykazy resortowe wydane na podstawie § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. mają charakter informacyjny, techniczno - porządkujący, uściślający oraz mogą mieć znaczenie w sferze dowodowej, stanowiąc podstawę domniemania faktycznego. Wykazy resortowe mają charakter jedynie informacyjny, techniczno-porządkujący i uściślający, jednakże z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego lub centralny związek spółdzielczy w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne (art. 231 k.p.c.), że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową (tak wyrok Sądu Najwyższego z 25 lutego 2010 r., II UK 218/09; podobnie wyrok Sądu Najwyższego z 24 listopada 2011 r., I UK 164/11).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy Sąd I instancji uznał, że wskazane w świadectwach pracy stanowiska zajmowane przez ubezpieczonego, tj. zbrojarza – betoniarza oraz zbrojarza, jako że pozostają w zbieżności z zapisami cyt. wyżej Rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., gdzie w wykazie A w dziale V pod pozycją 4 oraz w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Budownictwa i (...) Maszynowego (Dz. Urz. Nr 3 poz. 6 z 6 grudnia 1983r.) w wykazie A dział V pkt 4 ppkt 1 oraz ppkt 3, wskazano pracę zbrojarza, jak i betoniarza oraz w połączeniu z zeznaniami świadków, dokumentami źródłowymi, pozwalają na stwierdzenie, że prace wykonywane przez ubezpieczonego na powyższych stanowiskach odpowiadają pracy w warunkach szczególnych wymienionych w przytoczonych wyżej przepisach.

Sąd Okręgowy nie zaliczył jednak do okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych zatrudnienia ubezpieczonego w (...) Przedsiębiorstwie (...) od 1 września 1975 r. do 15 stycznia 1976 r. oraz zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K. od 16 stycznia 1976 r. do 14 września 1977 r. bowiem ubezpieczony we wskazanych okresach zatrudnienia zajmował stanowiska odpowiednio: zbrojarza – instruktora oraz instruktora nauki zawodu. Stanowisko zbrojarza – instruktora, jak i instruktora nauki zawodu, nie zostało umieszczone w wykazie A – prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego – stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Jednocześnie Sąd Okręgowy miał na względzie, że przy ustalaniu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach na podstawie ww. rozporządzenia, nie można kierować się względami nazewnictwa danego stanowiska pracy. Należy ustalić, jakie prace wnioskodawca rzeczywiście wykonywał, bowiem ta okoliczność, nie zaś nazwa zajmowanego stanowiska, przesądza o ewentualnym istnieniu przesłanek dla przyznania dochodzonego świadczenia (vide: wyrok Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2004 r. sygn. akt II UK 337/03, OSNP 2004/22/392). W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony nie zaoferował jednak dowodów, które wykazałyby, że pomimo zawartych w świadectwach pracy nazw zajmowanych przez niego stanowisk, w istocie wykonywał prace zbrojarza bądź betoniarza.

Sąd nie uwzględnił również trzech miesięcy z okresu zatrudnienia ubezpieczonego w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa (...). Ubezpieczony bowiem od 31 grudnia 1983 r. do 31 marca 1984 r. był tymczasowo aresztowany, a stosunek pracy z w/w Przedsiębiorstwem wygasł na mocy art. 66 § 1 k.p. z tej właśnie przyczyny. Wobec powyższego, ubezpieczony we wskazanym okresie trzech miesięcy nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, brak zaś przesłanek, aby traktować przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w tym zakresie rozszerzająco. Decydujące bowiem znaczenie ma nie fakt pozostawania w stosunku pracy w tym okresie, lecz wykonania pracy na stanowisku uznanym za pracę w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze zgodnie z dołączonym wykazem takich prac.

Reasumując, w związku z nieudowodnieniem wykonywania stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych przez okres 15 lat, ubezpieczony W. Z. nie spełnił wszystkich przesłanek dla nabycia emerytury w obniżonym wieku, które to ustalenie sprawia, iż stanowisko organu rentowego zawarte w zaskarżonej decyzji należy uznać za prawidłowe.

Mając powyższe na względzie, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. odwołanie jako niezasadne oddalił.

Apelację od wyroku wywiódł ubezpieczony zaskarżając go w całości.

Zarzucając mu naruszenie przepisów prawa procesowego:

1. art. 231 k.p.c. polegający na pominięciu domniema faktycznego iż ubezpieczony w okresie od 1 września 1975r. do 15 stycznia 1976r i w okresie od 16 stycznia 1976 do 14 września 1977r, był zatrudniony na stanowisku zbrojarza i wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy czynności zbrojarza, które to domniemanie wynika z całokształtu ustalonych przez Sąd okoliczności faktycznych, zeznań świadków i dokumentów znajdujących się w aktach sprawy - świadectw pracy.

2. 233 §1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę materiału dowodowego zgromadzonego w toku postępowania, w sprzeczności z materiałem dowodowym zebrany w sprawie, zasadami logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, a w konsekwencji dokonanie sprzecznych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że:

a) zeznania świadków H. D. i J. B. (2), są pozbawione waloru wiarygodności, albowiem świadkowie Ci pracowali z powodów w jednej firmie z ubezpieczonym, lecz w innych brygadach pracowniczych,

b) praca na stanowisku zbrojarza-instruktora sprawowana przez ubezpieczonego w okresie od dnia 1 września 1975r. do dnia 15 stycznia 1976 r. i od dnia 16 stycznia 1976 do dnia 14 września 1977r. nie była pracą wykonywaną stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, skoro w spornym okresie ubezpieczony sprawował nadzór i kontrolę na pobierającymi naukę zawodu jednocześnie w sposób ciągły pracując wraz ze szkolącymi się na stanowisku zbrojarza, co było immamentną częścią pracy ubezpieczonego na stanowisku zbrojarza, a nadto jednocześnie wykonywał pracę zbrojarza;

oraz prawa materialnego:

art. 184 i art. 33 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z §4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przez niezastosowanie i odmowę ustalenia ubezpieczonemu prawa do emerytury, w okoliczności gdy z ustaleń faktycznych Sądu, podjętych na podstawie dokumentów wynika, że ubezpieczony pracował stale i w pełnym wymiarze czasu praca w charakterze zbrojarza-betoniarza 16 lat 7 miesięcy i 28 dni

wniósł o:

zmianą zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przyznanie W. Z. prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji. Wniósł nadto o zasądzenie od organu na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych

W ocenie apelującego wyrok Sądu I instancji jest oczywiście błędny, nie zasługuje na aprobatę i winien zostać zmieniony.

Sąd na podstawie dokumentów ustalił, iż ubezpieczony stale zatrudniony był na stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku zbrojarza - betoniarza w następujących okresach czasu:

1/ 15 września 1966 r. do 25 lutego 1969 r. - tj. 2 lata 5 miesięcy 11 dni;

2/ 8 września 1970 r. do 27 lutego 1971r. - tj. 5 miesięcy 20 dni;

3/ 1 marca 1971 r. do 31 sierpnia 1975 r. - tj. 4 lata, 6 miesięcy;

4/ 1 września 1975r. do 15 stycznia 1976r. - tj. 4 miesiące 15 dni;

5/ 16 stycznia 1976r. do 14 września 1977r. -tj. 1 rok 7 miesięcy 30 dni;

6/ 15 września 1977r. do 24 czerwca 1978r. -tj. 9 miesięcy 10 dni;

7/ 16 lutego 1981 r. do 30 czerwca 1983 r. - tj. 2 lata 4 miesiące 15 dni;

8/ 1 lipca 1983r. do 31 marca 1984r. - tj.9 miesięcy;

9/ 11 lutego 1987 r do 10 listopada 1989r. - tj.2 lata, 9 miesięcy;

10/ 1 maja 1994r. do 22 lipca 1994r. - tj. 2 miesiące 22 dni;
11/ 21 czerwca 1995 r. do 18 sierpnia 1995 r. -tj. 1 miesiąc 28 dni;
12/ 23 stycznia 1996 r. do 4 marca 1996 r. -tj. 1 miesiąc 28 dni;

Łączny okres pracy na stanowisku zbrojarza-betoniarza ubezpieczonego to 16 lat 7 miesięcy i 29 dni.

Ubezpieczony nie zgodził się z oceną Sądu dotyczącą odmowy zakwalifikowania do okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie (...) od 1 września 1975r. do 15 stycznia 1976r. oraz w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K. od 16 stycznia 1976 r. do dnia 14 września 1977 r. kiedy zajmował stanowisko zbrojarza- instruktora, oraz zbrojarza-instruktora nauki zawodu, a które to stanowiska nie są wpisane do właściwych przepisów resortowych. Zdaniem skarżącego tym działaniem Sąd naruszył art. 231 k.p.c. bowiem pominął swoje własne ustalenia faktyczne w sprawie tj. to, że ubezpieczony był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie (...) od 1 września 1975 r. do 15 stycznia 1976 r. oraz zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w K. od 16 stycznia 1976 r. do 14 września 1977 r. na stanowisku zbrojarza i stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał czynności zbrojarza. Ponadto domniemanie faktyczne w sprawie wynika też z całokształtu okoliczności, zeznań świadków i dokumentów znajdujących się w aktach sprawy.

Skarżący podkreślił, iż Sąd błędnie przyjął, że brak wpisu stanowiska zgodnie z wykazem resortowym stanowi przesłankę do odmowy ustalenia tego, że praca ta była faktycznie wykonywana w warunkach szkodliwych dla zdrowia. Zgodnie z ugruntowaną linią orzecniczą dla oceny, czy pracownik wykonywał zatrudnienie w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego stanowiska, ale rodzaj faktycznie powierzonych mu prac. (por wyrok SA w Gdańsku z 29 stycznia 2014 r., sygn. akt; III AUa 842/13). Ubezpieczony w zakwestionowanym przez Sąd okresie pracy stale i w pełnym wymiarze wykonywał prace na stanowisku zbrojarza, co zostało potwierdzone nie tylko dowodami z dokumentów, które wskazują na przedmiot działalności przedsiębiorców zatrudniających ubezpieczonego, ale i zeznaniami świadków i samej strony. Ubezpieczony wykonywał li tylko prace zbrojarskie lub betoniarskie lub obie te prace łącznie, bowiem miał i ma ku temu wykształcenie.

Błędnie też Sąd ocenił zeznania świadków H. D. i J. B. (1). Świadczenie ci tak samo jak powód pracowali w przemyśle betoniarskim i zbrojeniowym, a co więcej w tych samych przedsiębiorstwach o tym samym charakterze produkcyjnym. Świadczy to o tym, że świadkowie i ubezpieczony wykonywali pracę tożsamą tzn. prace w charakterze zbrojarza i betoniarza. Sąd zmarginalizował fakt uzyskania przez świadka H. D. prawa do świadczenia emerytalnego. Oznacza to, że prace wykonywane przez tego świadka, będące pracami takimi samymi jak wykonywał ubezpieczony, zostały przez Sąd uznane za prace wykonywane w warunkach szkodliwych. Takie same prace wykonywał ubezpieczony. Apelujący przywołał stanowisko Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 10 września 2014 r. sygn. akt: III AUa 2441/13, że o pracy w warunkach szczególnych nie decyduje nazwa zajmowanego stanowiska, tylko rodzaj powierzonych prac - rzeczywiście wykonywanych zadań pracowniczych. Dlatego też, do prac w warunkach szczególnych należy podchodzić w każdym przypadku indywidualnie i nie należy z góry przesądzać o kwalifikacji danego stanowiska, tylko na podstawie teoretycznych różnic w zajmowanych stanowiskach.

Zdaniem apelującego ocena Sądu narusza art. 233 § 1 k.p.c. jest dowolna i sprzeczna z zasadami doświadczenia życiowego. Skoro całe przedsiębiorstwo zajmuje się zbrojeniem to trudno przyjąć, że dwie brygady pracowały w różnych zakresach.

Sąd dokonując oceny materiału dowodowego, pominął to, że praca na stanowisku zbrojarza - instruktora (świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy) jest pracą szkodliwą dla zdrowia w rozumieniu właściwych przepisów. Powód - zgodnie z ustaleniami Sądu - miał pracować na budowach razem z podległymi mu uczniami przy przyuczaniu ich do zawodu. Praca to odbywała się w pełnym wymiarze czasu pracy - co też ustalił Sąd. Zaś stanowisko zbrojarza zostało zakwalifikowane do prac szczególnie uciążliwych i szkodliwych. Z tak poczynionych ustaleń faktycznych płynnie wniosek, że powód musiał pracować w warunkach szkodliwych i pracę tę należy za taką uznać. Na podkreślenie zasługuje stanowisko Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 października 2014r, sygn. akt: III AUa 2675/13, gdzie Sąd wskazał, iż za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych

przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w znaczny sposób jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki. Jeżeli zatem owo narażenie nie występuje, lub nie występuje ono stale i przez cały dzień pracy - nie można mówić o pracy wykonywanej w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów emerytalnych. Sam fakt, że pracownik literalnie nie wykonuje non stop czynności w warunkach szczególnych nie stanowi przeszkody w zaliczeniu danego okresu, o ile owe inne czynności stanowią integralną część procesów, zadań pracowniczych wykonywanych w warunkach szczególnych, lub też są związane z naturalnymi przerwami w pracy, szkoleniami.

Bez wątplenia właśnie przez pryzmat tej tezy Sądu winna być oceniana praca ubezpieczonego na stanowisku zbrojarza w okresach od 1 września 1975 r. do 15 stycznia 1976 r. i od 16 stycznia 1976 r. do 14 września 1977 r. Ubezpieczony w tym czasie wykonywał zadania o znacznej szkodliwości i znacznym stopniu ciężenia dla zdrowia.

Nawet gdyby przyjąć, iż rzeczywiście prowadził instruktaz dla uczniów, to w przypadku prac fizycznych, zbrojarskich nie da się tego wykonać w inny sposób, niż przez autentyczną i faktyczną pracę. Zwłaszcza, że Sąd ustalił, iż ubezpieczony wraz z uczniami przebywał na budowie i czynił to w sposób trwały. Uczniom trzeba pokazać określone czynności. Szkolenie, o ile przyjąć ustalenia Sądu, było immamentną częścią pracy zbrojarza. Musiał pokazać uczniom tajniki zawodu. W przeciwnym razie odpadłby cel szkolenia. Ponadto trudno za zgodne z doświadczeniem życiowym i zasadami logiki uznać stanowisko, iż powód nawet jeżeli udzielał uczniom instruktazu to pozostawiał ich samych, lub też nie pracował. Ponadto gdyby tylko był instruktorem nauki zawodu to w angaży nie miałyby zapisów o wykonywaniu pracy zbrojarza czy betoniarza. Trzeba też przyjąć, iż przedmiotowe prace były czymś mniejszym niż dozorem nad wykonywaniem pracy w szczególnych warunkach. Wnioskodawca nigdy nie zajmował kierowniczego stanowiska. Wnioskodawca wykonywał swoją pracę i czasem udzielał szkoleń młodszym kolegom, o ile była taka potrzeba. Jednakże wszystkie te szkolenia odbywały się na placu przedsiębiorstwa, za zgodą przedsiębiorcy i nie przeszkadzały odwołującemu się w wykonywaniu pracy, a także polegały na wspólnej pracy. Ponadto polegały one na faktycznej pracy. Skarżący przytoczył wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi, z 21 października 2014 r. sygn. akt: III AUa 638/14, który wskazał, że: Przy ocenie, czy dozór stanowi pracę, w szczególnych warunkach, wskazać należy, że łącznikiem jest narażenie ubezpieczonego na czynniki istniejące na stanowiskach pracy podwładnych zatrudnianych w szczególnych warunkach, a z tego punktu widzenia nie jest istotne, czy nadzór dotyczył pracy wykonywanej przez pracowników podległych mistrzom, bądź brygadziom, czy też czynności tych ostatnio wymienionych pracowników, skoro przełożeni pracowali w takich samych warunkach jak ich podwładni. Sprawowanie w ramach zakresu czynności dozoru również nad pracami nie wymienionymi w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, póź. 43) także nie wyłącza zakwalifikowania tego dozoru jako pracy w szczególnych warunkach. Z brzmienia pkt. 24, działu XIV, wykazu A wynika bowiem, że warunkiem zakwalifikowania określonego w nim dozoru i kontroli jako pracy wykonywanej w warunkach szczególnych jest to, aby na oddziałach i wydziałach, na których czynności te są wykonywane, jako podstawowe były wykonywane prace wymienione w wykazie A. Jeżeli zatem pracownik wykonuje bezpośrednio czynności dozoru stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, to objęcie tym dozorem także innych prac wykonywanych na tych oddziałach i wydziałach, a nie wymienionych w wykazie A, nie pozbawia czynności dozoru inżynieryjno-technicznego charakteru pracy w szczególnych warunkach. Niewątpliwie ubezpieczony wykonując prace na stanowisku zbrojarza był narażony na czynniki szkodliwe.

Skarżący podkreślił, że zajmował się jedynie praktycznym szkoleniem, nie był zobowiązany do przeprowadzania zajęć dydaktycznych. Czynność ta była ściśle związana z wykonywaną pracą. Wszystkie szkolenia i przyuczenia do zawodu odbywały się u przedsiębiorcy zatrudniającego odwołującego się, co oznacza że nie doznał uszczerbku trwały i stały charakter pracy wykonanych przez powoda. (takie stanowisko podzielił SA w G. w wyroku z 29 stycznia 2014 r. sygn. akt: IIIAUa 842/13).

Łączny okres pracy na stanowisku zbrojarza-betoniarza ubezpieczonego to 16 lat 7 miesięcy i 29 dni. Nawet jeżeli w tym czasie ubezpieczony, jak przyjął Sąd, wykonywał prace na stanowisku zbrojarza i przyuczał uczniów do pracy w zawodzie to nie dyskwalifikuje to jego pracy jako pracy w warunkach szkodliwych.

Wskazując na powyższe ubezpieczony wniósł o uwzględnienie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie, jako pozbawiona podstaw faktycznych i prawnych. Sąd I instancji, wbrew odmiennemu pogładowi ubezpieczonego, przeprowadził staranne i szczegółowe postępowanie dowodowe. Nie dopuścił się naruszenia przepisów prawa procesowego i materialnego, które uzasadniałyby ingerencję instancji odwoławczej. Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy odnośnie okresów zatrudnienia ubezpieczonego w okresie od 1 września 1975 r. do 14 września 1977 r., nie zachodzi zatem podstawa do ich ponownego przytaczania. Uszło jednak uwadze Sąd, że okres zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym od 15 września 1966 r. do 25 lutego 1969 r. nie może zostać w całości uwzględniony jako okres pracy w szczególnych warunkach. Bezspornym w sprawie pozostaje to, że ubezpieczony od 15 września 1966 r. do 22 czerwca 1968 r. był uczniem (...) Szkoły Budowlanej dla Pracujących i odbywał praktyczną naukę zawodu w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym, co wynika ze świadectwa ukończenia szkoły (k. 16 a.s.).

W okresie praktycznej nauki zawodu ubezpieczony był uczniem zobligowanym do nauki. Dla oceny zasadności żądania zaliczenia okresu nauki zawodu do pracy w szczególnych warunkach uwzględnić należy przepisy prawa obowiązujące w spornym okresie tj. przepisy ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczenia do określonej pracy i warunkach zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy oraz wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226 ze zm.). Ustawa ta obowiązywała do wejścia w życie ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Przepisy wprowadzające kodeks pracy (Dz. U. Nr 24, poz. 142 ze zm.) i wymagała formy pisemnej dla zawarcia wymienionej w jej tytule umowy pomiędzy zakładem pracy a młodocianym pracownikiem. Młodocianymi, w rozumieniu ustawy, były osoby, które ukończyły 14 lat, a nie przekroczyły 18 lat życia (art. 1). Młodociany mógł być zatrudniony przez zakład pracy tylko w celu nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy, odbycia wstępnego stażu pracy co wynika z przepisu art. 3 ustawy. Nauka zawodu trwała od 2 do 4 lat i kończyła się egzaminem (art. 4 ust. 1 ustawy). Niespornie wnioskodawca mógł być zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budowlanym tylko w celu nauki zawodu, którą ukończył w czerwcu 1968 r. W okresie nauki zawodu doksztalał się w szkole zawodowej, co wynikało z art. 12 ustawy wskazanej oraz wyjaśnień skarżącego złożonych na rozprawie apelacyjnej 18 listopada br. – wnioskodawca przez 2-3 dni uczył się szkole (około 8 godzin dziennie), w pozostałe zaś pracował w przedsiębiorstwie otrzymując wynagrodzenie wg. stawek uczniowskich. Okres ten nie był okresem pracy wykonywanej w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 z późn. zm.). Status ucznia zawodu i obowiązek doksztalania się (niezależnie od obowiązujących go norm czasu pracy) nie pozwala na przyjęcie, że w tym okresie pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych jako zbrojarz – betoniarz. Nawet przyjmując, że ubezpieczony w okresie od dnia 15 września 1966 r. do dnia 10 maja 1968 r. (poprzedzający dzień, w którym ukończył 18 rok życia) wykonywał w ramach umowy prace w szczególnych warunkach, to i tak praca ta nie spełniałaby wymogów z § 2 ust. 1 rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego do jej zaliczenia do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach wymaganego w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, a to z uwagi na obowiązek doksztalania się młodocianych do ukończenia 18 lat życia i wliczanie czasu tego doksztalania się do czasu pracy młodocianych. Kwalifikowanie pracy wykonywanej na podstawie umowy o naukę zawodu było już przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego i stanowisko w tej materii jest ugruntowane. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyrażał pogląd, że okres nauki zawodu odbywanej przed dniem 1 stycznia 1975 r. w ramach umowy zawartej na podstawie przepisów ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226) był w rozumieniu

prawa ubezpieczeń społecznych okresem zatrudnienia w ramach stosunku pracy (por. wyrok z 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 294), co nie jest jednak wystarczające do uznania tych okresów za okresy wykonywania pracy w szczególnych warunkach w myśl § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. (wyrok Sądu Najwyższego z 22 sierpnia 2012 r. I UK 130/12, LEX nr 1265553). W uzasadnieniu tego ostatecznego orzeczenia SN podkreślił, że stałe wykonywanie pracy w warunkach szczególnych należy to wypełnianie pełnego wymiaru czasu pracy na zajmowanym stanowisku. Niedopuszczalne jest zatem uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (por. np. wyrok z 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 290). Wyjątek mogą tu stanowić krótkotrwałe, konieczne szkolenia pracownika, zwłaszcza wstępne.

Wymaganie wykonywania pracy w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy należy odnosić do pracowników, których czas pracy nie jest w żaden sposób umniejszony ze względu na ich cechy osobiste, lecz czas wymagany dla danego stanowiska, choćby skrócony, lecz tylko ze względu na szczególne warunki i zagrożenia wynikające ze świadczenia pracy na tym stanowisku. Na stanowisku pracy ucznia nauki zawodu przewidziana była norma czasu wnioskująca z obowiązującego w spornym okresie (do czasu wejścia w życie Kodeksu pracy) art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy. Młodociani zatrudnieni w celu nauki zawodu obowiązani byli do doksztalcania się w zakresie obranego zawodu przez zajęcia teoretyczne w warunkach szkolnych. Czas pracy na stanowisku pracy, ze względu na ochronę pracownika młodocianego, nie mógł przekroczyć 6 godzin dziennie i 36 godzin tygodniowo. Do czasu pracy młodocianych wliczało się czas doksztalcania bez względu na to, czy nauka odbywała się w godzinach pracy, czy poza godzinami pracy, jednakże w wymiarze nie większym niż 18 godzin tygodniowo. Gdyby więc nawet uznać, że przewidziana w obowiązujących przepisach - ze względu na charakter zatrudnienia lub związane z nim warunki - norma czasu pracy w rozmiarze odbiegającym od powszechnie obowiązującego, stanowiła pełny wymiar czasu pracy, to nie można pominąć koniunktywnego wymagania wykonywania pracy w szczególnych warunkach stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy przewidzianym dla stanowiska, na którym takie warunki występowały (por. wyroki Sądu Najwyższego z 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 294, z 20 stycznia 2011 r., II UK 169/10, niepublikowany oraz z 23 stycznia 2012 r., II UK 96/11, niepublikowany).

Praca na podstawie umowy o naukę zawodu wykonywana była zawsze w rozmiarze mniejszym, niż obowiązujący na danym stanowisku, mimo że młodocianych w wieku powyżej lat 16 obowiązywał normalny czas pracy stosowany w zakładzie pracy (art. 13 ust. 2 ustawy o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy).

Ubezpieczony przez cały okres zatrudnienia na podstawie umowy o naukę zawodu pracował na wynikających z tej umowy warunkach i w określonym w niej czasie pracy. Po ukończeniu 18 roku życia łączył naukę zawodu z obowiązkiem doksztalcania się w zasadniczej szkole zawodowej. Nie wykonywał zatem jej stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy, więc okres ten nie stanowił okresu pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej na zasadach określonych w § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Zauważyć dodatkowo należy, że w świetle obowiązujących w spornym okresie przepisów prawa tj. ustawy z 2 lipca 1958 r. (przywołanej wyżej) i przepisów wykonawczych do niej co do zasady, zakłady pracy nie mogły zatrudniać młodocianych przy wykonywaniu prac innych niż lekkie prace sezonowe i dorywcze, pomijając równocześnie, iż wyjątek od tej zasady mógł wynikać z konieczności: nauki zawodu lub odbycia wstępnego stażu pracy.

Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy o nauce zawodu Rada Ministrów wydała w dniu 26 września 1958 r. rozporządzenie w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym (Dz. U. z 1958 r. Nr 64, poz. 312, nazywanego dalej rozporządzenia w sprawie wykazu prac wzbronionych), które w poz. 211, działu XXI „Prace wzbronione w budownictwie oraz przy melioracjach i budowie dróg”, wykazu prac wzbronionych młodocianym, stanowiącego załącznik do tego rozporządzenia, wymienia „Mieszanie żużla, wapna, piasku w stanie suchym: obsługa betoniarek,

sprzętu wibrującego, koparek, spycharek, młotów pneumatycznych, motopomp; sortowanie kruszywa, obijanie tynków, ręczne przygotowywanie betonu; tłuczenie, obróbka i szlifowanie kamieni”.

Z kolei zgodnie z § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 25 lipca 1959 r. w sprawie zezwolenia na zatrudnienie młodocianych w wieku powyżej 16 lat przy niektórych rodzajach prac wzbronionych (Dz. U. z 1959 r. Nr 44, poz. 275 ze zm.) – wydanego na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy o nauce zawodu zezwala się na zatrudnianie młodocianych w wieku powyżej 16 lat przy niektórych rodzajach prac wzbronionych, określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 26 września 1958 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym (Dz. U. Nr 64, poz. 312), w zakresie potrzebnym do nauki zawodu lub odbycia wstępnego stażu pracy.

W myśl zaś § 1 ust. 2 rozporządzenia w sprawie zezwolenia na zatrudnienie wykaz dopuszczalnych odstępstw od wykazu prac wzbronionych młodocianym zawiera załącznik do rozporządzenia. W poz. 24 wykaz odstępstw od wykazu prac wzbronionych młodocianym dla celów nauki zawodu lub wstępnego stażu pracy, stanowiący załącznik do rozporządzenia w sprawie zezwolenia na zatrudnienie stwierdza, że w zakresie nauki zawodu murarza, betoniarza-zbrojarza, posadzkarza i brukarza – zezwala się na zatrudnianie młodocianych mężczyzn przy sortowaniu kruszywa oraz ręcznym przygotowywaniu betonu w okresie czasu nie dłuższym niż 3 tygodnie, a w zakresie nauki zawodu betoniarza-zbrojarza i posadzkarza przy obsłudze różnego typu betoniarek w okresie czasu nie dłuższym niż 3 miesiące – w całym okresie szkolenia zawodowego.

W świetle powyższego przyjąć należy, że W. Z. jako pracownik młodociany nie mógł w ramach nauki zawodu zbrojarza-betoniarza przez cały sporny okres zatrudnienia w (...) w wykonywać prac wzbronionych młodocianym, o których mowa w poz. 211, działu XXI wykazu rozporządzenia w sprawie wykazu prac wzbronionych, a jedynie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące w całym okresie szkolenia zawodowego.

Sąd Apelacyjny nie podziela zatem ustalenia Sądu I instancji, zgodnie z którym w całym okresie zatrudnienia w (...) (1966-1969) ubezpieczony wykonywał prace zbrojarza- betoniarza, ze względów wskazanych wyżej. Zeznania świadka R. B. na okoliczność rodzaju prac wykonywanych przez skarżącego w tym spornym okresie są mało wiarygodne. Świadek, co należy podkreślić, pracował jako murarz- tynkarz (a zatem w innej brygadzie), zaś ubezpieczonego widywał raz w tygodniu. Nie ma zatem wystarczającej wiedzy dotyczącej pracy W. Z. w całym tym okresie jako zbrojarz-betoniarz. Ubezpieczony, o czym była mowa wyżej nie mógł z racji wieku i obowiązujących przepisów prawa pracować stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych.

Nie jest zrozumiałym zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisu art. 231 k.p.c. Wbrew twierdzeniom skarżącego Sąd I instancji nie ustalił, że skarżący w całym okresie od 1 września 1975 r. do 14 września 1977 r. pracował jako zbrojarz- betoniarz, lecz jako zbrojarz-instruktor (wykonując prace instruktora nauki zawodu) w (...) a od 15 września 1977 r. do 24 czerwca 1978 r. jako instruktor nauki zawodu w (...) K.. Na okoliczność charakteru pracy ubezpieczonego Sąd przeprowadził postępowanie dowodowe (ubezpieczony wszak na ten okres nie przedstawił świadectwa pracy w szczególnych warunkach lecz „zwykle” świadectwo pracy potwierdzające zatrudnienie na stanowisku zbrojarza – instruktora i instruktora praktycznej nauki zawodu). Dokumenty jak i zeznania świadków nie dają podstaw do przyjęcia, że skarżący pracował tylko jako zbrojarz- betoniarz. Świadek H. D. (okres zatrudnienia w (...)) jak i świadek J. B. (1) ((...)) nie pracowali z ubezpieczonym w jednej brygadzie, zatem ich wiedza dotycząca charakteru pracy wnioskodawcy i jej wymiaru jest znikoma. To, że świadek D. uzyskał prawo do świadczenia emerytalnego nie oznacza, że takie świadczenie przysługuje również wnioskodawcy. Również przedmiot działalności przedsiębiorstwa sam w sobie nie przesądza, że każdy zatrudniony w nim pracownik wykonywał prace w szczególnych warunkach. Wnioskodawca szkolił uczniów (około 14-15 każdego dnia przez wszystkie dni tygodnia – vide wyjaśnienia złożone na rozprawie apelacyjnej 18 listopada 2015 r.) zatem nie mógł wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy zbrojarza – betoniarza, jak słusznie przyjął Sąd I instancji. Stanowisko zbrojarz – instruktor jak i instruktor praktycznej nauki zawodu nie jest wymienione ani w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., ani przepisach resortowych. Nie można również uznać tego okresu za prace wymienione w Wykazie A, dział XIV, poz. 24 załącznika do rozporządzenia RM z 7 lutego 1983 r. jako dozór inżyniersko – techniczny. Ubezpieczony szkolił wszak uczniów a ci z racji praktycznej nauki zawodu nie wykonywali pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym

wymiarze czasu pracy ze względów wskazanych w części uzasadnienia dotyczącej okresu pracy ubezpieczonego w latach 1966 – 1968. Nieporozumieniem jest powoływanie się na wyrok tut. Sądu w sprawie III AUa 842/13 wydany został bowiem na podstawie odmiennego stanu faktycznego i prawnego. Ubezpieczony, co należy podkreślić, nigdy dotychczas nie podnosił, by sprawował dozór inżyniersko – techniczny, czy kontrolę jakości produkcji i usług czyli prace wymienione w Wykazie A, dział XIV, poz. 24 załącznika do rozporządzenia RM cytowanego wyżej. Zauważyć należy, że okres ten nie może być również uznany za okres pracy w szczególnym charakterze (nauczyciel) bowiem dopiero na mocy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 10 sierpnia 1988 r. (obowiązującego z mocą od 1 września 1988 r. (Dz. U. Nr 34, poz. 261) niektóre przepisy Karty Nauczyciela rozciągnięto na instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz na niektórych innych pracowników uspołecznionych zakładów pracy, prowadzących prace pedagogiczne i wychowawcze. Z jego mocy pracownicy pełniący funkcje instruktorów praktycznej nauki zawodu zostali objęci przepisami Karty Nauczyciela, między innymi w zakresie (nauczycielskich) uprawnień emerytalnych. Te same uprawnienia płynęły z późniejszego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 1998 r. w sprawie rozciągnięcia niektórych przepisów Karty Nauczyciela na instruktorów i kierowników praktycznej nauki zawodu oraz na niektórych innych pracowników prowadzących prace dydaktyczne i wychowawcze (Dz. U. Nr 126, poz. 833). W odniesieniu do instruktorów praktycznej nauki zawodu okresy ich pracy przed dniem 31 sierpnia 1988 r. nie były zatem okresami pracy w szczególnym charakterze uprawniającymi do emerytury nauczycielskiej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 29 września 2000 r., II UKN 729/99, OSNAPiUS 2002, Nr 10, poz. 244 i z dnia 10 stycznia 2006 r., I UK 129/05, OSNP 2006 nr 23-24, poz. 36).

Nie każda praca w warunkach szkodliwych, uciążliwych jest równoznaczna z pracą w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy FUS i rozporządzenia z dnia 8 lutego 1983 r. Sąd Odwoławczy nie neguje, że skarżący szkoląc uczniów wykonywał prace zbrojarsko – betoniarskie (a zatem uciążliwe, w niesprzyjających warunkach) jednakże właśnie z racji wykonywania obowiązków instruktora praktycznej nauki zawodu nie mógł jej wykonywać stale i w pełnym wymiarze w rozumieniu przepisów ustawy FUS (art. 184 w zw. z art. 32) i rozporządzenia RM z 7 lutego 1983 r.

Uszło również apelującemu, że okres tymczasowego aresztowania od 31 grudnia 1983 r. do 31 marca 1984 r. (wobec zawieszenia praw i obowiązków pracowniczych) nie jest okresem pracy w szczególnych warunkach, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd I instancji.

Za niezasadne uznać należy również naruszenie przepisów postępowania tj. art. 233 § 1 k.p.c. Sąd przeprowadził wnikliwe postępowanie dowodowe nie przekraczając przy tym zasady swobodnej oceny dowodów. Zaznaczyć należy, że skuteczne postawienie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wymagałoby wykazania, że Sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, jedynie to bowiem może być przeciwstawione uprawnieniu ustanowionemu w powołanym przepisie. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie o innej niż przyjęta wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i konieczności przeprowadzenia ich odmiennej oceny (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 1998 r., II CKN 4/98, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2000 r., V CKN 17/00, „Wokanda” 2000/7/10). To natomiast, że określone dowody – w tym przypadku zeznania świadków – ocenione zostały niezgodnie z intencją skarżącej, nie oznacza, iż Sąd dopuścił się naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Przeprowadzona ocena materiału dowodowego może być bowiem skutecznie podważona tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami, lub gdy wnioskowanie Sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych, względnie ocena ta jest niepełna. Takich uchybień nie dopatrzył się Sąd Apelacyjny.

Reasumując ubezpieczony nie spełnia przesłanek, o których stanowi art. 184 ustawy FUS. Odejmując od 16 lat, 7 miesięcy i 29 dni (wykazywanych przez skarżącego) okres pracy jako pracownika młodocianego od 15 września 1966 r. do 10 maja 1968 r., okres tymczasowego aresztowania od 31 grudnia 1983 r. do 31 marca 1984 r. skarżący wykazał staż 14 lat, 9 miesięcy i 4 dni. Już te dwa okresy są wystarczające do przyjęcia, że ubezpieczony nie wykazał wymaganego przepisami okresu pracy w szczególnych warunkach. Od okresu tego odjąć należy jeszcze okresy, w których W. Z. wykonywał prace zbrojarza – instruktora i instruktora praktycznej nauki zawodu od 15 września 1975 r. do 15 stycznia 1976 r. i od 16 stycznia 1976 r. do 14 września 1977 r. tj. 1 rok, 11 miesięcy i 29 dni. Reasumując ubezpieczony wykazał

12 lat, 9 miesięcy i 5 dni okresów pracy w szczególnych warunkach, zatem żądanie przyznania emerytury w wieku obniżonym nie może zostać uwzględnione.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 385 kpc orzekł jak w sentencji.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Bożena Grubba SSA Maria Salańska - Szumakowicz